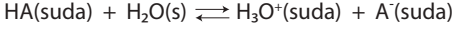

SULU ÇÖZELTİLERDE DENGE

ZAYIF ASİTLERİN AYRIŞMA DENGESİ

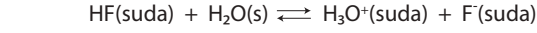
Zayıf asit ve bazlar suda kısmen iyonlaştığından denge tepkimesi oluşur. Oluşan denge denkleminin denge bağıntısı yazılır. HA zayıf asidinin denge denklemi aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$K_a = \frac{[H_3O^+].[A^-]}{[HA]}$$

K_a : Asidin iyonlaşma denge sabitidir ve *asitlik sabiti* denir. Asidin iyonlaşma yüzdesi ne kadar büyükse K_a iyonlaşma denge sabiti de o derece büyüktür. K_a arttıkça asidin kuvveti artar.

HF asidinin 25 °C'ta asitlik denge sabiti $K_a = 6,4 \cdot 10^{-4}$ tür. Buna göre, 0,1 M HF asidinin iyonlaşma yüzdesi bulunabilir.

Başlangıç:	0,1	-	-
Değişim:	-x	+x	+x
Denge:	0,1 - x	+x	+x

İhmal edilir.

$$K_a = \frac{[H_3O^+].[F^-]}{[HF]} \quad 6,4 \cdot 10^{-4} = \frac{x \cdot x}{0,1} \quad x^2 = 64 \cdot 10^{-6} \quad x = 8 \cdot 10^{-3} \text{ M iyonlaşır}$$

İyonlaşma yüzdesi:

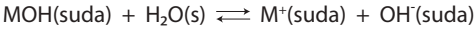
0,1 M HF 8.10⁻³ M iyonlaşıyorsa
100 M ?

$$\% \text{ iyonlaşma} = \frac{H^+ \text{ ya da } OH^- \text{ derişimi}}{\text{Asit ya da baz derişimi}} \cdot 100$$

$$? = \frac{100 \cdot 8 \cdot 10^{-3}}{0,1} = \%8$$

ZAYIF BAZLARIN AYRIŞMA DENGESİ

MOH şeklinde gösterilen zayıf bir bazın denge denklemi ve denge bağıntısı aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$K_b = \frac{[M^+].[OH^-]}{[MOH]}$$

Bazın iyonlaşma denge sabitine *bazlık sabiti* denir ve K_b ile gösterilir. Zayıf baz suda ne kadar çok çözünüyorsa bazlık sabiti o kadar büyük olur. Bazlık sabiti arttıkça bazın kuvveti de artar.

KUVVETLİ VE ZAYIF ASİT-BAZLARIN pH DEĞERİ

Monoprotik (1 değerli) zayıf asit ve bazların iyonlaşma denge bağıntılarında yer alan H^+ ve OH^- iyonları derişimleri bulunarak pH hesabı yapılır.

Derişimi C_a olan zayıf asitlerde pH değeri:
$$HF(\text{suda}) \rightleftharpoons H^+(\text{suda}) + F^-(\text{suda})$$

Başlangıç:	C_a	-	-
Değişim:	-x	+x	+x
Denge:	$C_a - x$	+x	+x

İhmal edilir.

$$K_a = \frac{x^2}{C_a} \quad x = [H^+] \text{ olduğundan} \quad [H^+]^2 = K_a \cdot C_a \quad [H^+] = \sqrt{K_a \cdot C_a} \text{ olur.}$$

Aynı işlemler zayıf baz için de yapılırsa:

$$K_b = \frac{x^2}{C_b} \quad [OH^-] = \sqrt{K_b \cdot C_b} \text{ eşitlikleri elde edilir.}$$

$K_{su} = 1 \cdot 10^{-14} = [H^+] \cdot [OH^-]$ denkleminde OH^- derişimi yerine yazılır ve H^+ derişimi bulunur. Buradan pH değerine geçiş yapılır. Ya da OH^- derişiminin $-\log$ değeri alınarak pOH bulunur. $pH + pOH = 14$ eşitliğinde yerine yazılarak pH değeri hesaplanır.

 $K_a - K_b$ İlişkisi

Konjuge asit-baz çiftlerinde, 25°C sıcaklıkta asidin K_a değeri ile bazın K_b değeri çarpımı K_{su} 'ya eşittir.

$$K_{su} = K_a \cdot K_b = 1 \cdot 10^{-14}$$

Zayıf bir asit ya da baz ne kadar zayıf ise eşleştiği o kadar kuvvetlidir.

TAMPON ÇÖZELTİLER

Az miktarda asit ya da baz eklendiğinde ortamın pH değerinin değişmesine direnç gösteren çözeltilere **tampon çözeltiler** denir. Tampon çözeltiler ortamın pH değerini belirli aralıklarda tutarlar. Zayıf eşlenik asit-baz çiftleri tampon çözeltilerden oluşur. Tampon çözeltiler asidik veya bazik olabilir. Zayıf asit ve tuzundan oluşan tampon çözeltilere **asidik**, zayıf baz ve tuzundan oluşan tampon çözeltilere **bazik tampon çözelti** denir.

Asidik tampon çözelti örnekleri:

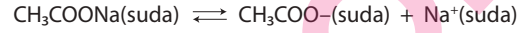
- CH_3COOH ve CH_3COONa
- HF ve KF
- H_2CO_3 ve $NaHCO_3$

Bazik tampon çözelti örnekleri:

- NH_3 ve NH_4Br
- NH_3 ve NH_4NO_3
- CH_3NH_2 ve CH_3NH_3Cl

Tampon Çözeltide Asit-Baz Dengesi

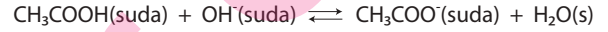
$CH_3COOH - CH_3COONa$ asidik tampon çözeltisinde iyon dengesi:

Tampon çözeltisine asit ilavesinde eşlenik baz olan asetat iyonu ile asitten gelen H^+ iyonları tepkimeye girer.

Çözeltiye baz eklenirse OH^- iyonları asetik asit tarafından nötrleştirilir.

- Göllerdeki asit-baz dengesinin korunmasında tampon çözeltiler görev alır.
- CH_3COO^-/CH_3COOH tampon çözeltisi konservelelerde asitlik düzenleyici olarak rol alır.
- Kimyasal ve biyolojik birçok olayda tampon çözeltiler önemli yer tutar.
- Tampon çözeltiler kanın pH'ını yaklaşık 7,4 ve mide öz suyunun pH'ını yaklaşık 1,5 civarında sabit tutar. En önemlisi HCO_3^-/H_2CO_3 tampon sistemidir.

TUZLARIN ASİT-BAZ ÖZELLİĞİ

Asit ve bazların tepkimesinden oluşan iyonik bileşiklere **tuz** denir. Tuzlar asidik, bazik ya da nötr olabilir.

Tuzdan gelen iyonlar su ile tepkimeye girerek zayıf asit veya baz oluşturur. Bu tepkimelere **hidroliz** denir.

NÖTR TUZ

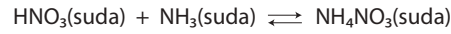
Kuvvetli asit ve kuvvetli bazdan oluşur. Suda çözüldüğünde nötral çözelti oluşturur. Nötr tuz büyük ölçüde **hidroliz olmaz**.

$NaCl, KBr, Li_2SO_4, KNO_3, NaCl, \dots$ gibi tuzlar nötr tuzdur.

ASİDİK TUZ

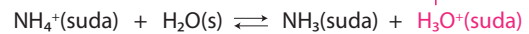
Kuvvetli bir asit ile zayıf bir bazın tepkimesi sonucu oluşur. Zayıf bazdan gelen kation su ile hidroliz olarak zayıf baz oluşturur.

$NH_4Cl, NH_4NO_3, NaHSO_4, AlCl_3, \dots$ gibi tuzlar asidik tuzlara örnektir.

Kuvvetli asit   Zayıf baz   Asidik tuz

NH_4^+ iyonu hidroliz olur:

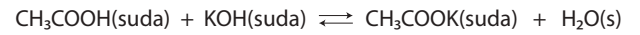

Ortamı asidik yapar.

BAZİK TUZ

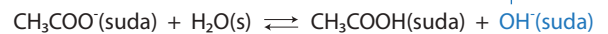
Kuvvetli bir baz ile zayıf bir asidin tepkimesi sonucu oluşur. Zayıf asitten gelen anyon su ile hidroliz olarak zayıf asit oluşturur.

$KF, NaClO, CH_3COONa, \dots$ gibi tuzlar bazik tuzlara örnektir.

Zayıf asit   Kuvvetli baz   Bazik tuz

Zayıf asitten gelen CH_3COO^- iyonu hidroliz olur:

Ortamı bazik yapar.

Kationun K_a değeri ile anyonun K_b değeri karşılaştırıldığında çözeltinin asit, baz ya da nötr karakteri yorumlanabilir.

$K_a(\text{kation}) > K_b(\text{anyon})$ ise tuz çözeltisi **asidik**,

$K_a(\text{kation}) = K_b(\text{anyon})$ tuz çözeltisi **nötr**,

$K_a(\text{kation}) < K_b(\text{anyon})$ ise tuz çözeltisi **baziktir**.